

KAĞIT ÜRÜNLERİ VE BASKI İŞLERİ SEKTÖRÜ

***BU RAPOR KAYNAKÇADA BELİRTİLEN GÖSTERGELERDEN VE YAYINLARDAN DERLENMİŞTİR.**

İÇİNDEKİLER

- **KAĞIT ÜRÜNLERİ VE BASKI İŞLERİ SEKTÖRÜ DÜNYA VE TÜRKİYE’DEKİ GENEL DURUMU**
- **TÜRKİYE GENELİ KAĞIT-KARTON İHRACATINDA İLK 10 ÜLKE**
- **OCAK AYI SEKTÖREL BAZDA İHRACAT RAKAMLARI**
- **KAĞIT ÜRÜNLERİ VE BASKI İŞLERİ ÜRÜNLERİ SEKTÖREL İHRACAT RAKAMLARININ İL BAZINDA DEĞERLENDİRİLMESİ**
- **KAĞIT-KARTON İHRACAT VE BİRİM FİYAT DEĞİŞİMİ**
- **KAĞIT ÜRÜNLERİ VE BASKI İŞLERİ SEKTÖRÜNÜN KAPASİTE KULLANIMI**
- **YILLARA GÖRE ORTALAMA SANAYİ İSTİHDAM ENDEKSİ**
- **YILLARA GÖRE SANAYİ ÜRETİM ENDEKSİ**
- **ORMAN ÜRÜNLERİ SANAYİ CİRO ENDEKSİ**
- **SEKTÖRÜN SWOT ANALİZİ**
 - Sektörün Güçlü Yönleri**
 - Sektörün Zayıf Yönleri**
 - Sektöre Yönelik Fırsatlar**
 - Sektöre Yönelik Tehditler**
- **KAĞIT ÜRÜNLERİ VE BASKI İŞLERİ SEKTÖRÜ 2023 HEDEFLERİ**
- **2023 HEDEFİNE ULAŞMAK İÇİN ATILMASI GEREKEN STRATEJİK ADIMLAR**

KAĞIT ÜRÜNLERİ VE BASKI İŞLERİ SEKTÖRÜ

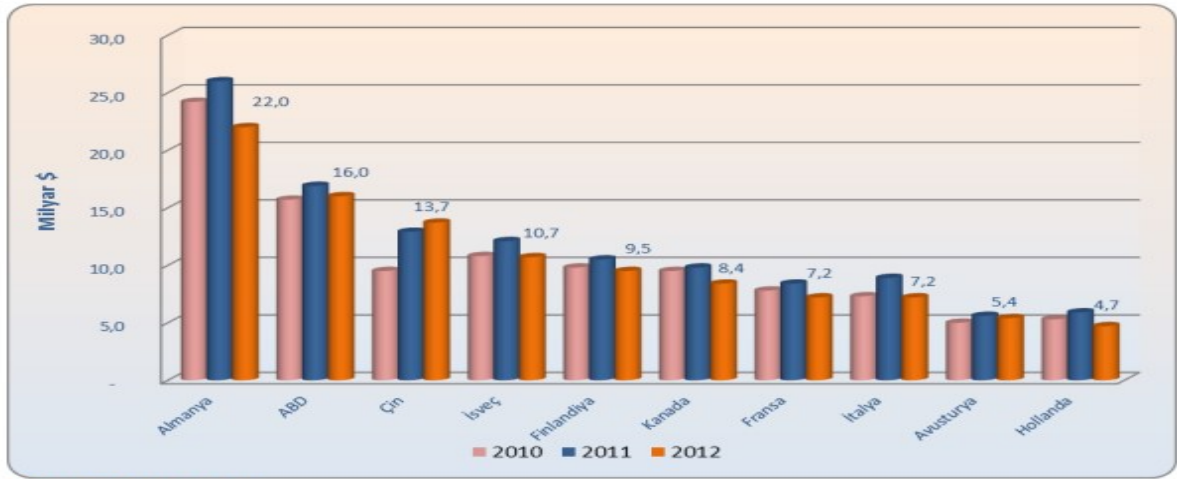
Kağıt Ürünleri ve Baskı İşleri sektörü Orman Ürünleri sektörünün alt sektör grubuna girmektedir ve sürekli gelişim göstererek son teknolojiyle dünya standartlarında üretim yapmaktadır. Son dönemlerde orman ürünü işleyen tesislerde önemli yatırımlar ve kapasite artışları görülmekte, bu da sektörün dinamik yapısını ve potansiyelini ortaya açıkça koymaktadır.¹

Ülkemizin orman varlığı yaklaşık olarak 21.389 milyon hektar olup; orman alanları toplam²ülke yüzölçümünün %27'sini teşkil etmektedir. Ülke ormanlarının %50,1'i verimli, %49,9'u verimsiz orman niteliğindedir. Biyolojik çeşitlilik açısından oldukça zengin olan ormanlarımızın yaklaşık yarısı iğne yapraklı, diğer yarısı ise geniş yapraklı türlerden oluşmaktadır.

2012 yılında dünya kağıt-karton ihracatı bir önceki yıla göre %12,4 azalarak 166 milyar \$ seviyesinde gerçekleşmiştir. 2012 yılı itibarıyla, dünya kağıt-karton ihracatındaki söz sahibi ilk beş ülke Almanya, ABD, Çin, İsveç ve Finlandiya'dır. Türkiye, 216 ülke arasında dünyanın en çok kağıt ihracatı yapan 29. ülkesi olarak yerini almıştır. 2013 yılı ihracatı yaklaşık 2 milyar dolar olan sektörün 2023 ihracat hedefi 7 milyar dolardır.

2012 yılında dünyanın toplam kağıt-karton ithalatı bir önceki yıla göre %10,6 azalarak 170 milyar \$ olmuştur. Kağıt ürünlerinde en önemli ithalatçı ülkeler; ABD, Almanya, Fransa, İngiltere ve İtalya gibi gelişmiş ülkelerdir. Türkiye ise, dünya ithalatından 227 ülke arasından en fazla pay alan 15. ülke olup, aldığı pay %1,7'dir

Dünya Kağıt İşleri Sektörü İhracatında başlıca Ülkeler

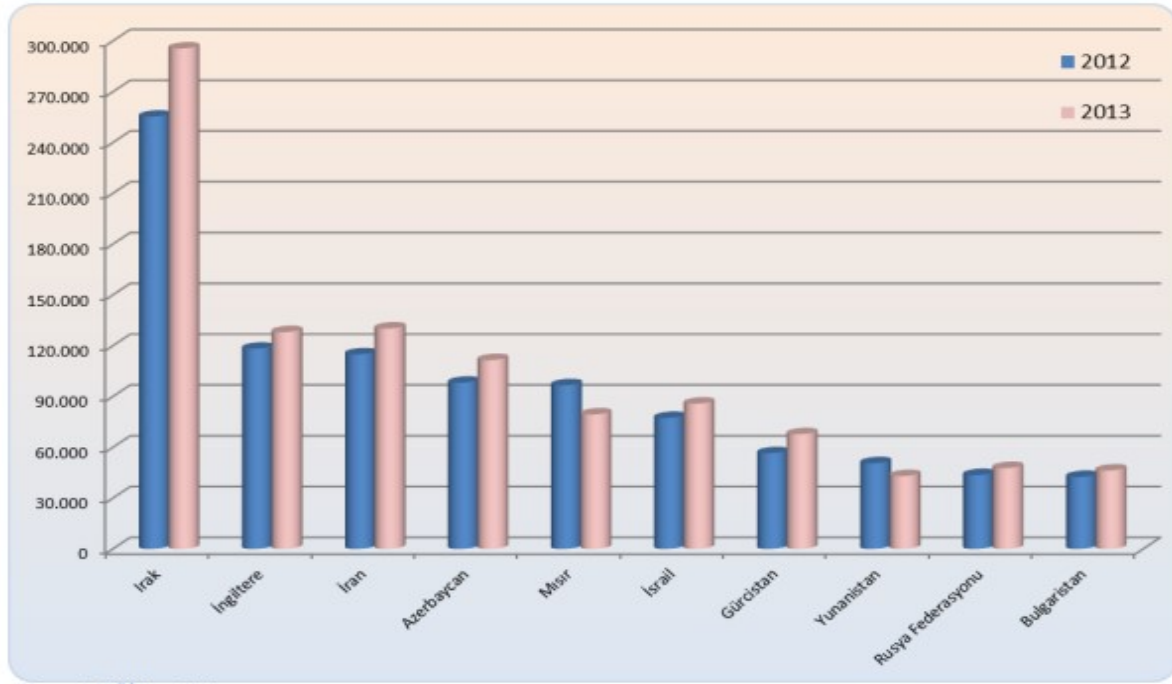

¹ <http://www.istikobi.com.tr/sectorler/agac-ve-kagit-urunleri-s26/sektore-bakis/agac-ve-kagit-urunleri-b26.aspx>

²

http://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=1&ved=0CCgQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.baka.org.tr%2Fuploads%2F1357649370ORMAN-URUNLERI-RAPORU-12ARALIK.pdf&ei=FHFrU77vJlbFyQQawYHYBQ&usg=AFQjCNFphP9J7KVAM6g_4aJneSd82HmDeA&bvm=bv.66330100,d.bGQ

Türkiye Geneli Kağıt-Karton İhracatında İlk 10 Ülke (Bin \$)

Kağıt Ürünleri ve Baskı İşleri sektörü Ürünleri Sektörel İhracat Rakamlarının Ülke Bazında Değerlendirilmesi

Türkiye geneli sektörün 2013 yılı Ocak ayı ihracat rakamlarına göre değer bazında en önemli Pazar Irak olmuştur. İngiltere ve İran ise Irak'ın ardından ikinci sırada yer almıştır. Akdeniz Ağaç Mamulleri ve Orman Ürünleri İhracatçıları Birliğinin 2013 yılı Ocak ayı değer bazında ihracatı ülkelere göre incelendiğinde ise yine Irak'ın ilk sırada olduğu ve bu ülkeyi Suudi Arabistan'ın takip ettiği görülmektedir.³

Ocak Ayı Sektörel Bazda İhracat Rakamları

	OCAK - TÜRKİYE GENELİ				OCAK - AKİB			
SEKTÖRLER	2012	2013	Değişim (13/12)	Pay(13) (%)	2012	2013	Değişim (13/12)	Pay(13) (%)
I. TARIM	1.507.163	1.707.267	13,28	15,48	267.008	299.329	12,10	17,53
A. BİTKİSEL ÜRÜNLER	1.093.824	1.225.726	12,06	11,12	219.955	233.632	6,22	19,06
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mam.	469.989	502.331	6,88	4,56	83.837	80.128	-4,42	15,95
Yaş Meyve ve Sebze	193.507	224.494	16,01	2,04	111.149	130.596	17,50	58,17
Meyve Sebze Mamulleri	92.660	95.714	3,30	0,87	11.819	6.970	-41,03	7,28
Kuru Meyve ve Mamulleri	105.532	107.376	1,75	0,97	7.273	8.527	17,24	7,94
Fındık ve Mamulleri	119.913	178.965	49,25	1,62	2.975	3.907	31,35	2,18
Zeytin ve Zeytinyağı	14.963	44.862	199,81	0,41	1.831	3.414	86,44	7,61
Tütün ve Mamulleri	92.501	66.732	-27,86	0,61	1.059	75	-92,95	0,11
Süs Bitkileri	4.758	5.253	10,38	0,05	12	15	30,24	0,29
B. HAYVANSAL ÜRÜNLER	147.497	171.563	16,32	1,56	18.776	26.095	38,98	15,21
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	147.497	171.563	16,32	1,56	18.776	26.095	38,98	15,21
C. AĞAÇ VE ORMAN ÜRÜNLERİ	265.707	309.993	16,67	2,81	28.277	39.603	40,10	12,78
Ağaç Mamulleri ve Orman Ürünleri	265.707	309.993	16,67	2,81	28.277	39.603	40,10	12,78

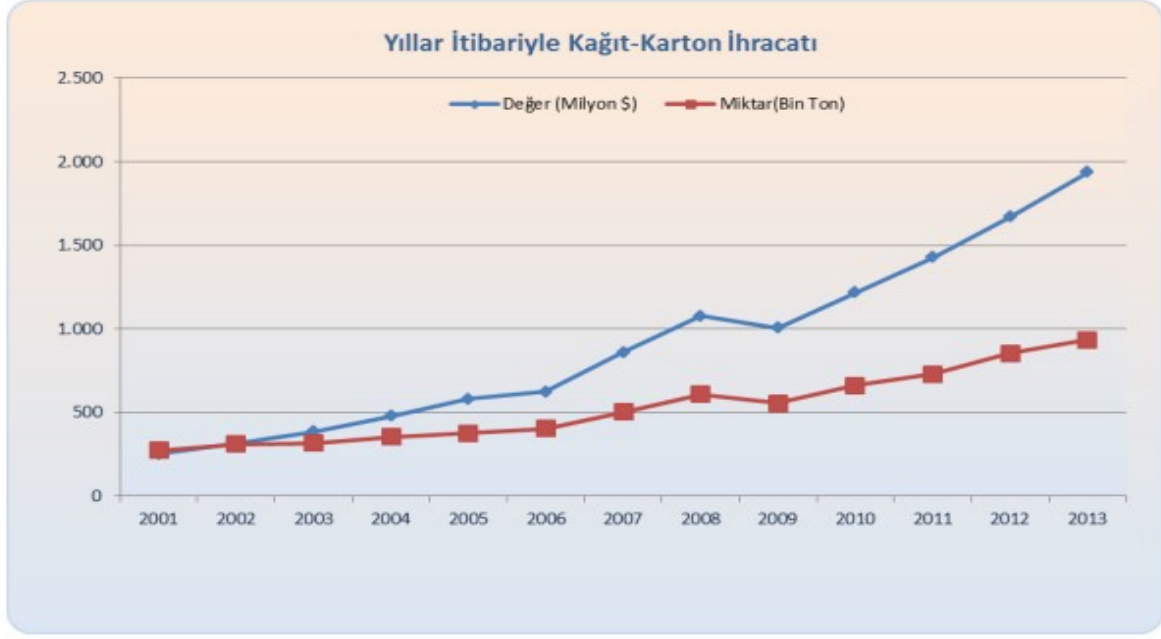
Kağıt Ürünleri ve Baskı İşleri Ürünleri Sektörel İhracat Rakamlarının İl Bazında Değerlendirilmesi

Türkiye ağaç mamulleri ürünleri 2013 yılı Ocak ayı sektörel ihracatı iller bazında incelendiğinde; İstanbul'un 130 milyon dolar ile ilk sırada yer aldığı ve bir önceki yılın eş değer dönemine kıyasla sektör ihracatında değer bazında % 14,7 artış yaşandığı görülmektedir. En büyük artışı % 43,9 ile Bursa gerçekleştirmiştir.

Ocak 2013 Dönemi Kağıt Ürünleri ve Baskı İşleri Ürünleri Sektörü
İhracatında İlk 10 İl⁴

	2012		2013		DEĞİŞİM (%)		PAY (%)	
İL	MİKTAR	DEĞER	MİKTAR	DEĞER	MİKTAR	DEĞER	MİKTAR	DEĞER
İSTANBUL	70.571.961	113.477.767	76.530.647	130.194.896	8,4	14,7	45,2	42,0
GAZİANTEP	9.207.633	25.980.386	12.723.914	33.084.502	38,2	27,3	7,5	10,7
İZMİR	14.286.515	25.154.618	22.497.781	32.757.682	57,5	30,2	13,3	10,6
BURSA	12.235.554	16.781.714	12.431.744	24.156.291	1,6	43,9	7,3	7,8
KAYSERİ	11.340.521	20.379.946	10.189.887	20.969.215	-10,1	2,9	6,0	6,8
ANKARA	3.488.358	9.898.727	3.016.065	10.970.109	-13,5	10,8	1,8	3,5
ADANA	6.410.928	8.612.579	4.952.552	9.473.128	-22,7	10,0	2,9	3,1
KOCAELİ	5.784.776	5.909.669	4.315.505	5.254.222	-25,4	-11,1	2,5	1,7
HATAY	2.374.004	3.813.188	1.944.746	4.601.348	-18,1	20,7	1,1	1,5
ANTALYA	3.237.521	5.300.521	2.736.144	4.592.040	-15,5	-13,4	1,6	1,5
Genel Toplam	155.824.675	265.706.898	169.452.386	309.992.482	8,7	16,7	100,0	100,0

Kağıt-Karton Ürünleri İhracat ve Birim Fiyat Değişimi

Türkiye Geneli Ağaç Mamulleri ve Orman Ürünleri Sektörü

2012 ve 2013 Yılları Fiili İhracat Rakamları⁵

	2012 (\$)	2013 (\$)	% Değişim
KAĞIT-KARTON SEKTÖRÜ	1.668.745.447	1.938.022.627	16,1
Gazete Kağıdı	1.762.560	1.907.671	8,2
Kağıt ve Karton	22.400.003	16.062.132	-28,3
Diğer Kağıt ve Kartonlar	43.971.989	42.830.227	-2,6
Temizlik Kağıdı	926.598.915	1.128.576.216	21,8
Kraft Kağıt ve Kartonları	19.424.951	13.282.717	-31,6
Oluklu Kağıt ve Kartonlar	3.716.593	4.284.656	15,3
Sigara Kağıdı	1.652.908	3.443.544	108,3
Duvar Kağıtları	19.787.767	12.122.534	-38,7
Ambalaj Kutuları	319.305.109	354.685.576	11,1
Kağıt ve Kartondan Defterler	23.999.799	26.385.330	9,9
Diğer	403.128.334	452.446.736	12,2
ODUN VEYA DİĞER SELÜLOZİK MADDE HAMURLARI	8.477.736	29.020.206	242,3
Odun Hamuru	1.839.865	22.035.143	1097,6
Kağıt Hamuru	6.637.871	6.985.063	5,2
AGAÇ VE AHŞAP EŞYA SEKTÖRÜ	704.944.119	785.950.332	11,5
Tomruk	3.603.858	3.703.598	2,8
Kereste	12.587.601	14.028.714	11,4
Kaplama Malzemeleri	27.781.260	23.797.704	-14,3
Yonga Levhalar, OSB ve Benzeri Levhalar	73.666.502	79.844.216	8,4
MDF ve Lif Levhalar	341.219.560	341.335.133	0,0
Kontrplaklar, Ahşap Kaplamalı Levhalar	14.051.216	16.615.144	18,2
Ahşap Ambalajlar, Paletler	15.617.171	16.148.469	3,4
Pencereler, Pancere Kasaları, Çerçeve ve Pervazları	4.821.311	5.132.480	6,5
Kapılar, Kapı Çerçeve, Pervaz ve Eşikleri	56.499.151	88.224.756	56,2
Parke Panolar	16.008.982	23.253.591	45,3
Ahşap Mutfak ve Sofra Eşyası	2.315.977	2.340.063	1,0

Kağıt Ürünleri ve Baskı İşleri Sektörünün Kapasite Kullanımı

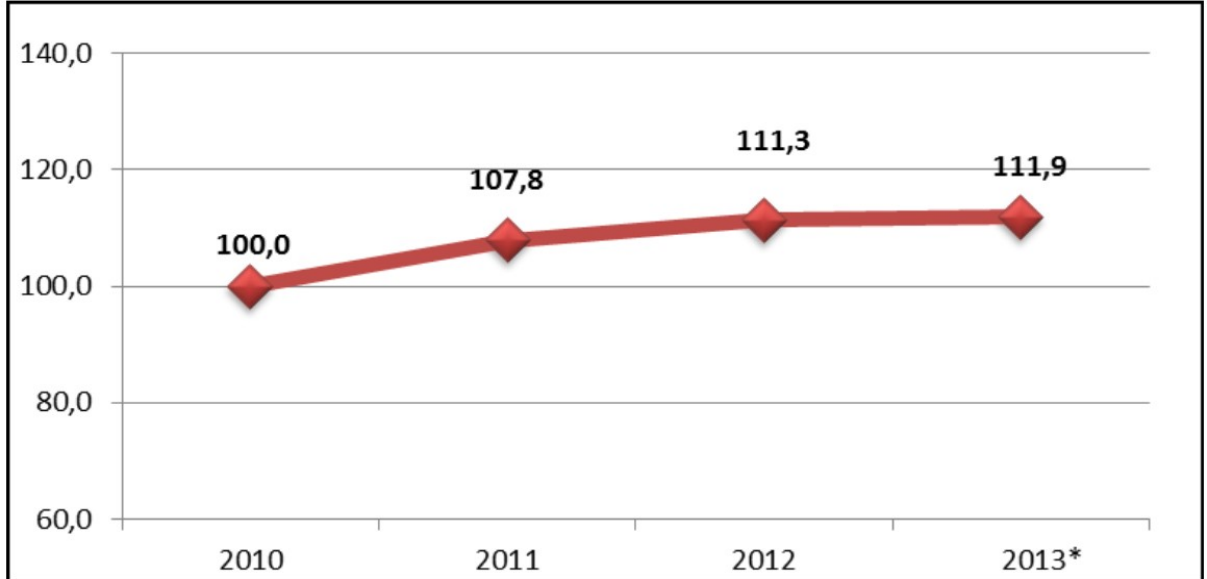
Kağıt Ürünleri ve Baskı İşleri sektöründe kapasite kullanım oranları işletmelere göre değişmekte olup, küçük ölçeklilerde %40, orta ölçeklilerde %55, büyük ölçeklilerde ise %80 olduğu tahmin edilmektedir.

Kağıt Ürünleri ve Baskı İşleri Sektörünün Tam Kapasite Çalışamamasının Nedenleri⁶

Nedenler	Oranı (%)
İç Talep Yetersizliği	54,0
Dış Talep Yetersizliği	19,4
Çalışanlarla İlgili Sorunlar	6,6
Hammadde Yetersizliği	5,9
Finansman Yetersizliği	4,9
Diğer Nedenler	9,2

Kağıt Ürünleri ve Baskı İşleri sektörünün tam kapasite çalışamama nedenlerinin %54' ü iç talep, %19,4'ü dış talep yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Çalışanlarla ilgili sorunlar %6,6, hammadde yetersizliği %5,9, Finansman %4,9 ve diğer nedenler %9,2 oranında etkilidir. Sektör ağırlıklı olarak iç piyasaya yönelik olmasından dolayı iç talep daralması kapasite kullanımını olumsuz etkilemektedir.

Yıllara Göre Ortalama Sanayi İstihdam Endeksi(2010=100)

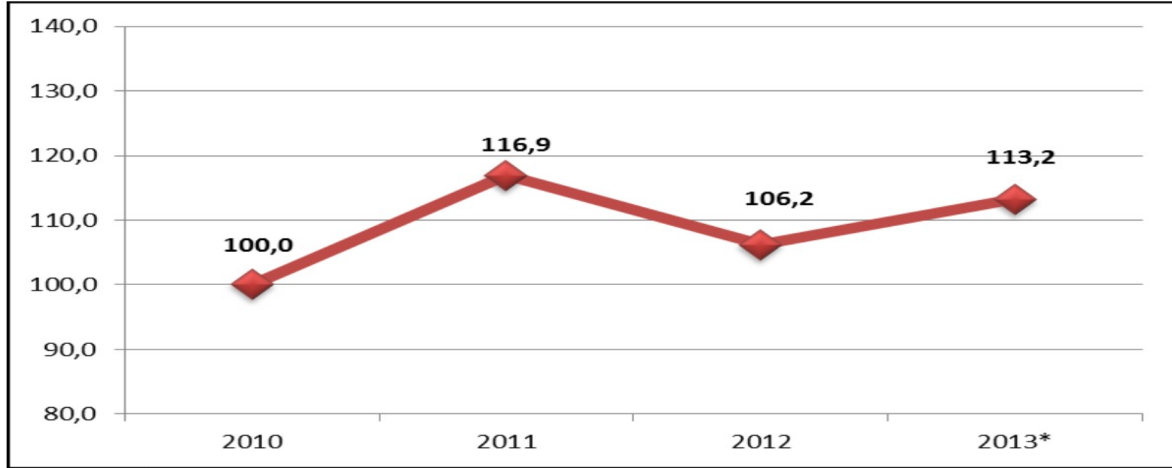

Kaynak: TÜİK, (NACE Rev.2 Kod 31-2013* verileri ilk iki dönem verileridir.)

⁶http://www.akib.org.tr/files/downloads/arastirmaraporlari/agac/agac_ekim_2013.pdf

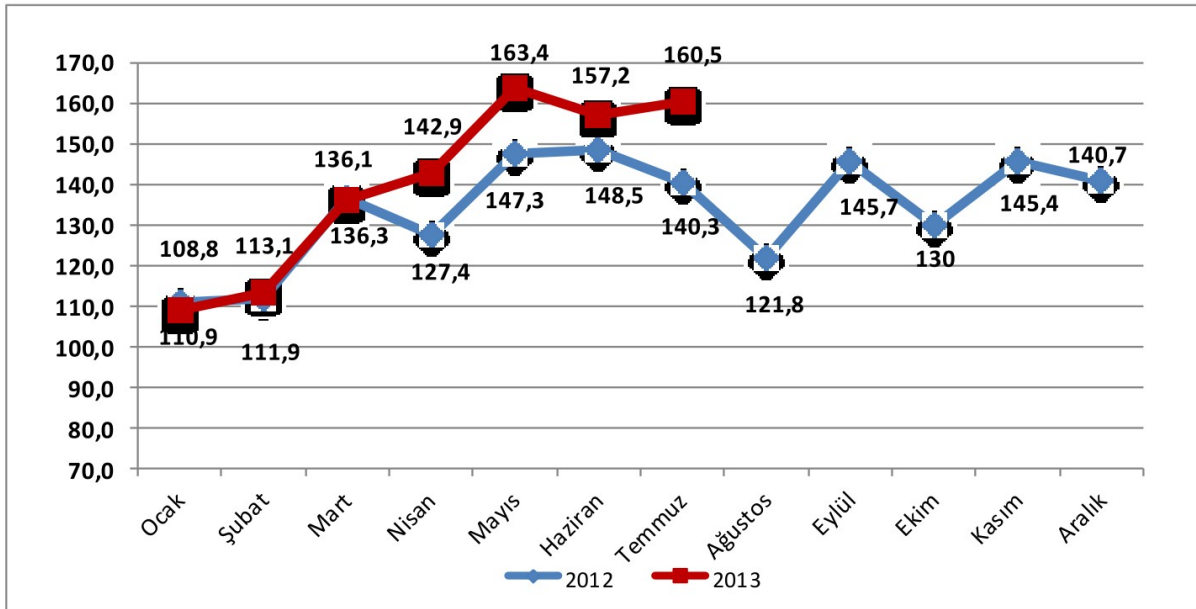
Kağıt Ürünleri ve Baskı İşleri Sektörü İmalat alanında sanayi istihdam endeksi, 2011 yılında yükselişe geçerek 107,8 puana ulaşmıştır. Endeksin ortalama değeri 2012 yılında 111,3, 2013 yılı ilk iki dönem verilerine göre de 111,9 olmuştur

Yıllara Göre Sanayi Üretim Endeksi (2010=100)

Kaynak: TÜİK-(2013* yılı verileri yedi aylıktır.)

Kağıt Ürünleri ve Baskı İşleri sektörü Ürünleri Sanayi Ciro Endeksi (2010=100)

Kaynak: TÜİK(NACE Rev2- 2013* verileri yedi aylıktır.)

SEKTÖRÜN SWOT ANALİZİ

Sektörün Güçlü Yönleri

- Kalite bilincinin artması ve ihracat yapma bilincinin
- İşçilik maliyetlerinin AB ülkelerindekine göre düşük olması,
- İşletmelerin modern teknolojiyi yakından takip etmesi,
- Sektörün uluslararası pazarlara açılmış bulunması,
- Üretim ve kalite standartlarını yükseltmek için gayret gösterilmesi,
- İşletmelerin ürün çeşitliliği sağlamaya yönelik gayretlerinin artması,
- Sektördeki işletmelerin çoğunluğunun özel sektöre ait olması nedeniyle dinamik ve gelişmeye açık bir yönetime sahip olmaları,
- Sektöre ait mesleki çatı kuruluşların birçok uluslararası kuruluşlara üye olmaları.

Sektörün Zayıf Yönleri

- Yerli hammadde temininde mevcut olan zorluklar,
- Yasa ve yönetmeliklerde mevcut olan eksiklikler,
- Eğitimli kalifiye personel eksikliği,
- İthal hammadde temininde mevcut olan zorluklar,
- Sermaye darlığı, kredi temini vb. finansal sorunlar,
- Ürün standartları bilgisinin yetersizliği,
- •Atölye tipi üretimin yaygın olması,
- Talep eksikliği ve tüketim piyasasının darlığı,
- Gelişmeye yönelik Ar-Ge çalışmalarının yetersizliği,
- İşletmelerin uluslararası pazarlarda tanıtım eksikliği,
- Ulusal ve uluslararası fuarlara katılım ve Markalaşma yetersizliği,
- İşletmelerin kurumsallaşamaması,
- Enerji maliyetlerinin yüksek, kalitesinin düşük olması,
- AB standartlarının bilinmemesi,
- Sektörün temel değerlerine yönelik bir bilgi bankasının bulunmaması.

Sektöre Yönelik Fırsatlar

- AB'ye üyelik süreci,
- AB ülkelerinde işçilik maliyetlerinin yüksek oluşu,
- Çevremizdeki birçok az gelişmiş ülke pazarlarına yakınlık,
- Sektörün özellikle Afrika ülkelerine açılması.

Sektöre Yönelik Tehditler

- Ekonomik belirsizlikler,
- Çevremizde yer alan ülkelerdeki siyasi ve ekonomik istikrarsızlıkların ortaya çıkması,
- AB uyum sürecinde kağıt ürünleri ile ilgili sertifikalandırma, çevre, sağlık vb. konulardaki sınırlama dayatmaları,
- İşçilik maliyetinin düşüklüğü ve ürün çeşitliliğini artırma yöntemleri ile hammaddenin tamamının değerlendirilmesinin sağladığı avantajlar nedeniyle Çin faktörü.

KAĞIT ÜRÜNLERİ VE BASKI İŞLERİ SEKTÖRÜ 2023 HEDEFLERİ⁷

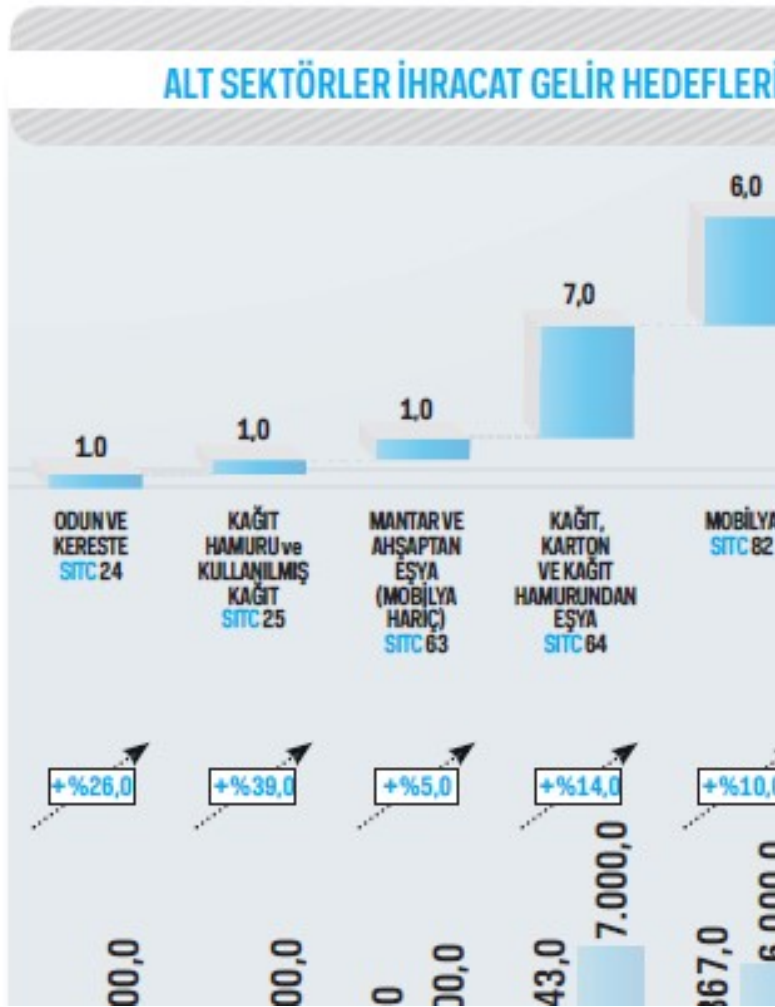
2012 yılı ihracatını 1.7 milyar dolarla tamamlamış olan sektör, 2013 yılında istenen rakama ulaşamamıştır ve 2013 yılındaki ihracatını 1.9 milyar dolarla tamamlamıştır.

2013 yılındaki ihracat değeri, 1.9 milyar dolar olan sektör yıllık ortalama % 27'lik büyüme ile 2023 hedeflerine ulaşabilecektir. Sektörün 2013 yılındaki dünya pazar payı % 0,67 iken, bu rakam için 2023 yılında hedeflenen pay oranı % 1,35'tir.

Kağıt Ürünleri ve Baskı İşleri sektörünün hedef Pazar ülkeleri; Azerbaycan, Suriye, Irak, İran, Rusya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Cezayir, Güney Afrika, Libya, İngiltere, Gürcistan, Ürdün, ABD, Suudi Arabistan, İsrail, Romanya, Kazakistan, ve Bulgaristan olarak belirlenmiştir.

Yıllık % 13,4 oranında büyüme göstermesi halinde sektörün, 2023 yılında hiç zorlanmadan 16 milyar dolar değerine rahatlıkla ulaşacağı öngörülmüştür.

⁷ http://www.tim.org.tr/files/downloads/2023/2023_ihracat_stratejisi_kitabi.pdf

2023 yılı ihracat hedefi 7 milyar dolar olan sektörün bu rakama ulaşabilmesi için izlemesi gereken stratejik hedefleri aşağıdaki gibidir: ⁸

- Alt-sektörde istikrarlı ihracat artışı sağlanması,
- Hedef pazarlarda rekabetçi gücü artırarak pazar payının artırılması,
- İhracat kapasitesinin geliştirilmesi,
- Kaliteli hammadde kaynağının yeterliliğinin ve izlenebilirliğinin sağlanması,
- Makina parkının yeni teknolojiyle modernizasyonu ile üretim kalitesinin artırılması,
- Kalite ve çevre standartlarına uygun üretimin yaygınlaştırılması,
- Alt sektörler özelinde yan sanayinin geliştirilmesi,

⁸ http://www.tim.org.tr/files/downloads/2023/2023_ihracat_stratejisi_kitabi.pdf

- Düşük fiyatlı ürünlerden, katma değeri yüksek, markalı ürün portföyüne geçilmesi,
- Uluslararası pazarlardaki satış ağı ve tanıtım faaliyetlerinin artırılması,
- Test, analiz ve kalite kontrol laboratuvarlarının yaygınlaştırılması, akreditasyon sisteminin kurulması,
- Yeni teknolojilerin kullanımı için Ar-Ge çalışmalarının özendirilmesi,
- Nitelikli işçi, teknik eleman ve mühendis istihdamının artırılması, yeterli ve yetenekli satış elemanlarının yetiştirilmesi ve çoklu dil spektlerinin sağlanması,
- Hammaddede üzerine tasarımdan katma değer eklenmesine dair sorunlar mevcuttur. Sektör için miktardan ziyade “kalite” daha önemlidir.
- Özgün tasarım ve yüksek kalite inovasyonun, ürün gamının ve fonksiyonelliğinin geliştirilmesi,
- Nihai ürünlerde izlenebilirliği sağlayan bir kodlama sisteminin kurulması
- Ağaç cinslerine göre ekim, dikim envanterinin oluşturulması, ekim, dikim kararlarının sanayi kuruluşları ile işbirliği içinde verilmesi,
- Odun dışı orman ürünlerinin mevcudiyetine ilişkin envanter çalışmasının yapılması,
- Türkiye ormancılığını dünya seviyesine taşımak, ormanları daha iyi ve daha kaliteli kullanabilmek için orman yollarının hızla yapılması,
- Ormanları sertifikalandırma çalışmalarının hızlandırılması ve bu konuda Maliye Bakanlığı’ndan destek sağlanması,
- İthal edilen hammaddenin devamlılığını sağlamak için yurtdışı ile uzun süreli (5,10 yıl) bağlantılar yapılması,
- Ormanların tekrar plantasyon ormanı haline getirilmesi ve özel plantasyon planlarının yapılması,
- Orman ürünlerinin yakacak olarak kullanılmasının engellenmesi, orman köylülerinin endüstriye orman yetiştirecek şekilde bilgilendirilmesi,
- Özel sektörün orman üretip işletebilmesinin sağlanmasına ilişkin mevzuat düzenlemesinin yapılması,
- Üretimde kalite ve verimlilik artışı sağlayan yurtdışında üretilmeyen makinelerin ithalatında sanayiciyi destekleyen bir teşvik sisteminin sağlanması,
- Odun dışı orman ürünlerinin toplanmasında modernizasyona gidilmesi, orman köylülerinin modern ekipmanlarla çalışabilmesi için destek ve teşvik sağlanması,
- Kalite ve çevre standartlarına uyum konusunda haksız rekabetin engellenmesi,

- Çevreye ilişkin uyulması gereken standartlar konusunda sanayicilere yönelik bilgilendirme ve eğitim çalışmalarının yapılması,
- Türkiye’de Türk Standartları Enstitüsü’nde sertifikasyon için uygun bir laboratuvarın kurulması,
- TSE’nin uluslararası alandaki akreditasyonunun sağlanması ve bilinirliğinin artırılması,
- Bünyelerinde endüstriyel tasarımcı barındıran firmalara sağlanan teşvikler konusunda sanayicilerin bilgilendirilmesi,
- “Uluslararası pazarlarda rekabetçiliğin desteklenmesi” teşviki konusunda sanayicilerin bilgilendirilmesine ilişkin eğitimler yapılması, teşvikin tüm bölgelere yaygınlaştırılması konusunda proje ekiplerinin oluşturulması,
- İnternet pazarlamasının yaygınlaştırılması ve sektörün tanıtımı için sosyal ağlar gibi platformların geliştirilmesi,
- Dış pazar talep profillerinin araştırılmasına yönelik çalışmalar yapılması,
- Kağıt ve Orman Ürünleri Kalite Kontrol ve Araştırma Enstitüsü’nün ve laboratuvarların kurulması,
- Türkiye’de uluslararası nitelikte düzenlenecek fuarların teşvik edilmesi,
- AB ülkelerinde tomruk ve endüstriyel odun hammaddesinin kaynağında uygulanan KDV oranının AB mevzuatına uyum çerçevesinde %8’e düşürülmesi,
- Selüloz ithalatı üzerindeki KDV’nin düşülmesi,
- AB mevzuatı konusunda etkinlik kazanmak için mobilya sektöründe federasyonlaşma sağlanması,
- Üretici desteği ile ilgili sistemin dengelenmesi,
- Enerji maliyetlerinin rekabetçi düzeye getirilmesi,
- Kümelenme yoluyla bilgi paylaşımının artırılması, envantere ulaşımın kolaylaştırılması ve envanterin kamulaştırılmasının sağlanması,
- STK’ların devletin erişebildiği bilgi kaynaklarına ücretsiz erişimlerinin sağlanması, eldeki veri tabanlarının yaygınlaştırılması, Kağıt Ürünleri ve Baskı İşleri sektörüne ilişkin bilgi merkezlerine üyeliklerin artırılması,
- Meslek okullarının programlarının yeni teknolojiler ile güncellenmesi ve uygulamanın ağırlıklı hale getirilmesi,
- KOSGEB desteklerinin bilinirliğinin artırılması.

KAYNAKÇA

- Türkiye İhracatçılar Meclisi 2023 Hedefleri

http://www.tim.org.tr/files/downloads/2023/2023_ihracat_stratejisi_kitabi.pdf

- AKİB Genel Sekreterliği

http://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=2&ved=0CC8QFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.akib.org.tr%2Ffiles%2Fdownloads%2Faras_tirmaraporlari%2Fagac%2Fagac_ekim_2013.pdf&ei=R3FrU4SnHdLdygOgp4GgBw&usg=AFQjCNEBNV9nxaFQegLjMwFel-NYoTCQtW&bvm=bv.66330100,d.bGQ

- Orman ve Orman Ürünleri Sektörü Sektör Raporu

http://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=1&ved=0CCgQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.baka.org.tr%2Fuploads%2F1357649370ORMAN-URUNLERi-RAPORU-12ARALiK.pdf&ei=FHFrU77vJlBfyQOawYHYBQ&usg=AFQjCNFphP9J7KVAM6g_4aJneSd82HmDeA&bvm=bv.66330100,d.bGQ

- 10. Kalkınma Planı

<http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Yaynlar/Attachments/518/OnuncuKalkinmaPlanı.pdf>